

Hur pälsjägare i klippiga bergen utrustade sig, 1820-1840.

Av: Sebastian "Char" Scheler

INTRODUKTION

När man är intresserad av indianer, pälsjägare, vikingar eller liknande historiska gestalter så kan det bearbetas på olika sätt. Det finns de som är litterärt intresserade, de läser allt de kan komma över om ämnet men håller det just på en teoretisk nivå. Sen finns det de som både läser och ger utlopp för sin kunskap i form av materiella ting. Och sist men inte att underskatta, materialisterna. Det är de som gör vad de känner för, de har inget behov av att läsa om det i någon bok eller huruvida det är historiskt korrekt eller inte.

Det finns givetvis mellanting och blandningar av dessa, men för de som tillhör framförallt grupp två och har "Mountain men" eller "Mountaineers" som intresse kommer förhoppningsvis denna text att vara till hjälp.

Den här artikeln ska handla om utrustning. Med utrustning menar jag sådant som man bar på sig (väskor, knivar mm.) och med sig för att klara det hårda livet (filtar, tält mm.). Jag hade tänkt att dela in det i olika "kapitel" bara för att få rätt sak i rätt sammanhang så att säga. Alla bilder har sitt ursprung antingen från Museum of the Fur Trade eller min egen samling.

Som en liten introduktion kommer här ett citat av Osborne Russell som beskrev en trappers utrustning inför vårjakten 1838 såhär:

" A Trappers equipments in such cases is generally one Animal upon which is placed one or two Epishemores a riding Saddle and bridle a sack containing six Beaver traps a blanket with an extra pair of Mocasins his powder horn and bullet pouch with a belt to which is attached a butcher Knife a small wooden box containing bait for Beaver a Tobacco sack with a pipe and implements for making fire with sometimes a hatchet fastened to the Pommel of his saddle his personal dress is a flannel or cotton shirt (if he is fortunate enough to obtain one, if not Antelope skin answers the purpose of over and under shirt) a pair of leather breeches with Blanket or smoked Buffalo skin, leggings, a coat made of Blanket or Buffalo robe a hat or Cap of wool, Buffalo or Otter skin his hose are pieces of Blanket lapped round his feet which are covered with a pair of Moccassins made of Dressed Deer Elk or Buffalo skins with his long hair falling loosely over his shoulders complets his uniform."

Detta kan ju låta som lite väl knapert, men han red som så många andra i en stor grupp vilken i detta fall leddes av legenden Jim Bridger. Då behövde inte alla till skillnad från många idag bära runt på eget tält, grytor mm. man delade helt enkelt med sig inom jaktlaget.

VÄSKOR

“Over his left shoulder and under his right arm hang his powder-horn and bullet-pouch,”
-George F. Ruxton

Jag hade tänkt att börja med det som jägaren så gott som alltid bar med sig vart han än gick. Det viktigaste består då av fyra saker, jaktväska, kruthorn, kniv och vapen. Väskan först, Alfred Jacob Miller målade 1837 en mängd skisser av “Mountaineers”, enligt hans verk var den vanligaste väskan av enkel indiansk modell, ibland med någon enstaka rad av quills eller pärlor. Kommersiella modeller var för den skull inte ovanliga. Museum of the Fur Trade(MFT) har i sin samling ett par väskor som relateras till rendezvous perioden. En av dessa består av svartfärjat läder, har två inre fack vilkas öppningar kantas av fårskinn för att hindra små saker från att ramla ut. En annan trevlig modell som jag inte sett någon av oss använda idag är en väska som man bar runt halsen som ett halsband, bältet höll den sedan på plats mitt på magen. Både Miller och senare Kurz fick med denna variant i sina verk.

En helt annan väskmodell som på engelska heter haversack är en större väska som var populär bland soldater, spejare och indianer under Amerikanska revolutionen. Det skulle utan tvekan vara praktiskt för oss som tar oss fram till fots i brist på hästar. Dessvärre verkar förebilderna inte haft samma behov, en väska av haversackmodell finns beskriven och det på Millers målning “the Trappers Bride”, den är beigeaktig med röda ränder.

Vad innerhöll då väskan? Jo, enligt Ruxton innerhöll den ”...his balls, flint and steel, and odds and ends of all kinds.”. Man skulle ju kunna anta att ”odds and ends” bestod av tex. kultång, fällkniv, fetlappar, reparationsverktyg mm.

Bältväskor eller bältpungar används flitigt av dagens trappers, originalen verkar inte ha haft samma behov då jag ännu inte funnit dem dokumenterade.

Kruthorn, ca. 1810
Jaktväska, tidigt 1800-tal?

KRUTHORN

“The same evening one of our men by the name of Perkins, was severely burned by the accidental explosion of his powder horn”-W. A. Ferris

Tillsammans med väskan hängde ett kruthorn. Dessa såldes i mängder och verkar bestått av buffelhorn likväl som kohorn. De var alla hantverk men många industritillverkade. Scrimshaw dvs. inristade bilder på hornen tillhör en annan epok och verkar inte ha varit vanligt förekommande i bergen. Hornet verkar ofta ha hängt i sin egen rem och då ibland på motsatta sidan av väskan även om väska och kruthorn ibland satt ihop.

Kruthorn av Bison, ca.1830

KNIVAR

"I had no other weapon than a butcher knife to fight my way through a country swarming with savages and equally dangerous wild beasts."-Zenas Leonard

När man traskar runt på ett rendezvous verkar det nästan som om det vore tävling i vem som har störst kniv. Visst det är häftigt med Bowieknivar, men om man ska återskapa de som levde i bergen verkar i stort sett var enda en ha föredragit en butcher knife. Namnet är nästan häftigare än det som döljer sig bakom. Den påminner mycket om våra gamla "torparknivar" som alla hem använde för 100 år sedan. Den legendariska Green River-kniven (namnet har inget med den legendariska Green River i Klippiga Bergen att göra) är just en slaktarkniv. Många äldre böcker beskriver pälsjägarna med stora Green River-knivar. Dessvärre är det en stor och väldigt gammal felaktighet. Det företag som fortfarande tillverkar dem, John Russell Green River Works startade visserligen redan år 1834, men de började inte tillverka knivar förens i början på 1840:talet. Slutsatsen man kan dra av detta är att inte en enda trapper i Klippiga Bergen bar en Green River-kniv före 1840 dvs. efter den aktuella perioden.

*"50 dz. Wilson Butcher Knives #2634
50 dz. Wilson Butcher Knives 7 in."
-Rocky Mountain Outfit 1837*

Det företag som dominerade knivhandeln i den Amerikanska vildmarken var John Wilsons firma i Sheffield, de började sin tillverkning redan i mitten på 1700:talet. Hans knivar var under början av 1800:talet märkta I. Wilson (inte J. Wilson) med både ett pepparkornskors och en diamant under. Mängder av

dessa transporterades upp i bergen och såldes i handelsstationer och på rendezvous. Även andra firmor som Graves och Wilkinson tog sig in på pälsmarknaden fast i mindre antal.

En beskrivning av slaktarknivarnas utseende är att de ofta hade runt 7 tum långa blad, halv tånge, simpla trähandtag fästa med 3 till 6 järnpinnar i undantagsfall mässing, och hade tillverkarens namn och eventuellt stålqualität märkt på bladet. Ursprungsland sattes inte dit förens efter 1890.

*"12 doz Scalping Knives...
3 " Wilson Butcher "...
6 " Cartouche "..."
-Rocky Mountain Outfit 1837*

En annan trevlig knivmodell som även den hade hög status framförallt hos indianer var skalpkniven, den var standardkniven vid all pälshandel i Amerika. Man kan lätt få tag i de senare modellerna som finns på marknaden. Skillnaden är att de äldre modellerna hade aningen krökta blad, vilket gav dem ett något uppnosigt utseende. Man måste skilja både slaktar och

I. Wilson butcher knife ca.1830

John Wilson stämpel, ca 1830

Skalpknivar

skalpkniven från skinnarkniven. Ni vet den med riktigt krokigt blad som ofta hänger i charkdisken på ICA. De kom nämligen inte ut på marknaden fören ca.1850.

Den tredje knivmodellen är cartouche-kniven. Den har ett tunt blad som lämpar sig bra för matlagning. Många utsmyckades med vackra handtag av olika träslag, horn, turkoser, snäckor mm. Sonen till grundaren av Museum of the Fur Trade, James A. Hanson skriver i sin bok "The Fur Trade Cutlery Sketchbook" att om man sätter knivarna i ordning efter det antal de såldes så blir det. 1=skalpkniven, 2=slaktarkniven och 3=cartouchkniven. Detta innerfattar alltså all pälshandel som trots de vita jägarna dominerades av indianer.

"Drawing his long scalping knife from the sheath at his side, he plunged the keen weapon through his horse's neck, and severed the spine."-John Kirk Townsend

När man väl har en kniv behöver man något att förvara den i, givetvis i en slida. De som användes av bävermännen verkar betydligt simplare än de fransade, och pärlbroderade konststycken som 1860:talets prärieindianer var så förtjusta i. Miller målade alla sina knivar i simpla mörka läderfodral, antingen hopsatta av en simpel söm eller av något som ser ut som mässingsnitar eller motsvarande. Många verkar bara ha haft dessa nerstuckna i bältet, eller fastspända med en simpel rem. Av någon anledning bar de flesta enligt Miller sin kniv på ryggen och inte på sidan som idag. Något som jag själv märkt är en stor fördel på hästryggen.

VAPEN

"...my Rifle was pointed towards the Bear when I pulled and the ball piercing his heart, he gave one bound from me uttered a deathly howl and fell dead..."-Osborne Russell

Nog med knivar för ett tag, det har istället kommit till vapens tur. I U.S.A. likväl som här i Sverige är det många som nosar sig till intresset av pälsjägare genom sitt redan vunna intresse för vapen. Jag är själv svartkrutsskytt men absolut ingen expert. Därför tänker jag bara slå ihjäl en del myter och berätta om det som fanns tillgängligt.

När man talar om vapen i samband med pälsjägare vet nästan alla om vad en Hawken är, det är ett mycket fint vapen och fanns mycket väl att få tag i. De Hawken som såldes över diskarna på rendezvous var precis som i stort sett alla andra bössor från den tiden, helstockade och med flintlås. Bara någon enstaka sådan Hawkenbössa finns idag bevarad.

Slaglåset introducerades med framgång på gevär någon gång på 1830:talet. Det uppnådde aldrig den popularitet det har idag. Gissningsvis på grund av att om tändhattarna var slut kvittade det om man fyllde bössan till mynningen med krut det hände ändå inget. Om däremot en flinta flög i bitar var det betydligt lättare att hitta ett substitut på plats.

Räfflor, Wheeler, J. Henry, Deringer m.fl.

"4 pairs Pistols Iron

2 Am Rifle

7 "

8 Hawkin "

84 N. W. Guns”
-Rocky Mountain Outfit 1836

Om man då stod där och fick välja mellan en vacker J.S. Hawken och en J. Henry bytesräffla som var av samma goda kvalité men kostade betydligt mindre, så valde man nog om inte fångsten varit enorm en J. Henry och köpte på sig lite andra trevliga atteraljer istället. Kungen av räflor i bergen verkar ha varit just J. Henry som hade all sin tillverkning i Boulton, Pennsylvania. Han hade ett antal modeller att välja bland, men de som gick bäst var hans Lancaster pattern även kalla American rifle(ca.1822-1855) och English pattern(ca.1825-1855). Båda är oerhört smäckra men ändå enkla i sina drag, inga överdrivna krusiduller eller gravyrer. När dessa såldes fick köparen även rengöringsverktyg, kultång och överdrag i tyg. Andra tillverkare var bl.a. Deringer och Tryon.

Om man inte ville ha en tung och dyr räffa kunde man ju alltid välja det slätborrade alternativet, och detta med fördel av att både kula och hagel kunde avfyra från samma vapen. Den absolut mest förekommande och mest kända av dessa modeller, ja till och med av alla vapentyper som togs västerut var legendariska Northwest Trade Gun. Namnet kommer från Northwest Trading Company som var först med att sälja modellen.

Den var ett känd för sin lätthet, sin oftast goda kvalitet och den vackra mässingsdrake som prydde låsets motsatta sida. Den såldes i mängder, men som med så mycket annat verkar de flesta vita jägarna ha valt en räffla istället. Detta kanske pga. behovet att kunna träffa något exakt på långa avstånd, vilket en slätborrad med större sannolikhet inte gjorde. Indianerna däremot bytte dem mer än gärna till sig, de blev sedan använda som skinnskrapor och annat trevligt. Det fanns ingen speciell tillverkare bakom dem, nästan alla större vapensmeder försökte sig på modellen.

Den andra slätborrade modellen gick under namnet Chief's Trade Gun. Detta pga. den indianhövding som prydde vapnets vrist.

”A good buffalo hunter prefers to ride without a saddle. He sticks one pistol in his belt, holds the other in his right hand, and starts off at top speed.”-F. A. Wislizenus

Inte nog med bössa och kniv, några trevliga pistoler fick ofta kompletterade beväpningen. Med pistoler menar jag enhandsvapen med antingen flint eller slaglås. Colt var under vår period inte etablerad. Däremot Deringer och ett annat företag vid namn Wheeler fick sina vapen bytta mot bäverpäls. Modellerna verkar oftast ha varit av engelsk eller kentuckystil, ofta sålda i par. Även några små modeller av då bl.a. Wheeler såldes och kunde lätt stivas undan i en väska eller liknande.

Pistoler, tidigt 1800-tal

Givetvis var det så att alla vapen och annan utrustning som pälsjägarna använde för den delen inte till 100% bestod av sånt som såldes i bergen. Personligen kan jag tänka mig att vapen var en typisk familjeklenod som gick från generation till generation, detta är dock en ren gissning och dessvärre är det så att det som inte finns antecknat, målat eller på annat sätt dokumenterat har inte den tidsenlighets status det kanske förtjänar. Men sådant är livet!

FÄLLOR & SKYDD FÖR NATTEN

"Six traps is the allowance of each hunter, but to guard against wear and tear the complement is more frequently ten. These he sets every night and visits again in the morning sometimes oftener; according to the distance or other circumstances. The beaver taken in the traps are conveyed to the camp, skinned, stretched, dried, folded up with the hair inside, laid by, and the flesh used for food. No sooner therefore has the hunter visited his traps, set them again, and looked out for some other place than he returns to the camp, to feast and enjoy the pleasures of an idle day." -Alexander Ross

När man skaffar sig, eller framförallt när "de" skaffade sig en utrustning var det många faktorer som styrde deras slutgiltiga val. Det skulle bl.a. hålla ett eller flera år av hårt bruk, vara av så lätt vikt som möjligt så det lätt kunde transporteras långa sträckor. Den sista faktorn hade en verkligt viktig roll när det kom till valet av lägerutrustning och även alla de redskap som krävdes för att kunna utföra det yrke de trots allt hade. Denna

Bäverfälla gjord av Miles Standish

yrkesroll är förbjuden enligt lag här i Sverige, åtminstone om man vill utföra den i 1830-talets anda.

Detta hindrar däremot ingen från att inneha fällor, och bära med dem i skog och mark.

Jag kan föreställa mig att på ett av föregångarna till dagens rendezvous hängde det fällor lite här och var i tältens skrymslen och vrår. Någon som borde vara obligatoriskt för en tidsenligt intresserad bäverjägare även idag. Utan fällorna kunde fick man muntert rida till närmaste handelsstation kanske ett 20-tal mil bort och om man hade tur få 5-6 nya skrivna på kredit. 5-6 verkar för övrigt ha varit de vanliga antalen fällor per jägare. De fällor som användes var så gott som alltid med två kraftiga fjädrar, och hade tillsammans med kedja en cirkavikt på 5 pund (ca 2,5kg). De tillverkades av bl.a. Miles Standish som var framstående fälltillverkare från New York, Deringer och andra okända smeder.

"They are seen near these dams and at their "lodges" on the banks of the stream, where they ooze out this castoreum, which is understood to be a signal to other beavers. The trappers set their traps at these places. This castoreum, some of the old hunters use in this way. They take a piece of willow, strip off the bark and wash it, so as to leave no scent, as the beaver's sense of smell is exquisite, and then put castoreum on it."-Robert Campbell

Miller målade alla sina fällor med enkel fjäder, det verkar som att denna typ av fälla användes främst av Brittiska jägare.

"Four of our tents occupied the corners, and of the remaining four, one was placed in the middle of each side. The intervening spaces between the tents were barricaded by a breast-work formed of our baggage and horse furniture."-W. A. Ferris

Nu till lägret, det var här jägarna återhämtade sig efter en eller flera dagar av hårt arbete antingen i hård sadel eller i iskalla bäverbäckar. Problemet var och är att komforten fick halka efter i samband med det viktproblem som uppstod då allt skulle lastas på den stackars hästkraken.

Om en trapper eller hans jaktlag valde att använda sig av tält användes vanligen ett så kallat "A-frame". Detta är den mest klassiska tältmodell som finns, använd av så gott som alla

västerländska arméer under såväl 17 som 1800-tal.

Vanligt vindskydd, dvs. en presenning sträckt över en eller flera slanor blev nog ofta nödlösningen om en oväntad hagelstorm dök upp. Likaså om tiden var knapp då nattlägret skulle byggas. Material till detta fanns nästan alltid tillgänglig i form av emballage mm. Miller m.fl. målade ett lite märkligt skydd. Det består av sammanbundna slanor som slutligen bildar en halvkupol och påminner mycket om en svetthydda delad på mitten. Denna täcktes sedan av skinn, canvas eller annan kraftig duk. Trots den något udda formen och svåra uppsättning är den mer frekvent dokumenterad än simpelt vindskydd. Jag anser personligen att vindskydd överträffar kupolskyddet när det kommer till bl.a. andrahands användning av duken och smidighet att slå upp skyddet. Min teori är att kupolskyddet främst användes av de Irokes och Delawareindianer som ofta ansågs vara en klass för sig när det kom till bergsleverne och bäverfångst. Att vindskyddet inte syns till i loggböcker, kan bero på att det var så simpelt och självklart att det inte ansågs nödvändigt att anteckna.

Det mest förekommande skyddet på dagens rendezvous är utan tvekan tipin, det var den förmodligen även under originalen i Klippiga Bergen, men då bebodda av så gott som endast indianer. När sedan träffen var över och livet återgick till bäverjakt var en tipi förmodligen det sista man ville släpa runt på. Alla stänger och den tunga duken gjorde tipin till ett utmärkt skydd rent utav hem, men inte till trappers som var på ständig resa genom berg och dalar. Tipins mindre kusin, föregångare eller vad det nu blir är wigwamen. Den har samma konformade utseende och samma grundkonstruktion. Denna kan lätt konstrueras av många små dukstycken och är då inte lika beroende av medhavda stänger mm. Så om man var ett par stycken jägare och var och en hade en presenning eller liknande, blev wigwamen en perfekt lösning. Detta framförallt under vinterexpeditioner då all värme som gick att frambringa var livsnödvändig. I mars 1832 var en grupp trappers ute och jagade. En av dem hette Zenas Leonard, han var så smart att han förde dagbok så att vi såhär i efterhand kan läsa den och få en uppfattning om hur det faktiskt var. Han skrev: "...we commenced and continued to trap for beaver until the 28th during which time we caught a fine quantity of fur, and built ourselves a wigwam after the Indian fashion.". Denna grupp hade tidigare under vintern bott i en timmerstuga vilken de alltså övergav för att få en lyckad fångst under vårjakten som var och är den viktigaste av bäversäsongerna.

SÄNGKLÄDER

Lite mer komfort än skydd från regn och blåst krävde även den hårdaste mountain man. En skön filt och varmt underlag behövde även de för lite god nattsömn. En man vid namn Rufus Sage beskrev en bergtrappers säng såhär:

"The bed of a mountaineer is an article neither complex in its nature nor difficult in its adjustment. A single buffalo robe folded double and spread upon the ground, with a rock, or knoll, or some like substitute for a pillow, furnishes the sole base work upon which the sleeper reclines, and, enveloped in an additional blanket or robe, contentedly enjoys his rest."

Det låter ju skönt, som madrass användes även sadelfilten eller sadelfiltarna som ofta bestod av en nästan fyrkantiga bitar av buffelpäls. Dessa sadelfiltar gick under namnet "epishemore" och beskrevs vanligen ha ändvänts som just madrass (varför ha både ett sadelskydd och en madrass).

"31 Pair	3 Point Scarlet Blanket
31	3 " Green Do.
4	3 " Light Blue "
120	3 " White "

12 2 1/2 "
 2 2 1/2 "
 42 2 1/2 "
 25 1 1/2 "
 25 1 ""

-Rocky Mountain Outfit 1836

Filten då vad var det för nån? Jo, oftast var det två vita 3-points yllefiltar som satt ihop, dvs. man klippte endast av varannan filt vid tillverkningen. Det var också så de såldes, i par alltså. Kulörerna dominerades av vit, men även grön, blå och någon enstaka röd såldes. Även färgerna på de linjer som prydde kortsidorna (bars) och även de korta sträcken, (point's) varierade, mestadels var de svarta eller av någon blå kulör. Idag är näst intill det enda man kan få tag i, 4-point Whitney eller Hudson's Bay filter som säljs en och en med svarta kantstygn och en fin liten lapp där tillverkaren får visa sitt namn. De är dyra, men utan tvekan av mycket hög kvalitet. Om man då köper en sådan filt och vill få den så pre-1840 som möjligt tar man och sprättar bort kantstygnen, alla kanter var "råa" när de såldes över disk. Klipper bort lappen, ingen tillverkare märkte sina filter på det sättet före inbördeskriget (1861-65) och slutligen, undvik den vackra mångfärgjade multi-/candy-striped filt. Denna vita, gröna, röda, gula och svarta modell (finns i mängder av varianter) var som det ser ut, inte tillgänglig i någon större utsträckning i bergen. Sedan kan man lugnt vira in sig.

Point-filtar, 1p-3,5p

4-point dvs. fyra bäverpälsar för att få filt (graderingens betydelse varierar) var inte speciellt vanligt, ännu mer ovanligt var det med 5 och 6-pointare som man idag kan köpa från de Engelska väverierna. Vanlig var däremot 3-pointaren, 2 1/2, 2, 1 1/2. Till och med 1-points filter såldes i rätt stora mängder, men 3:an var utan tvekan den mest förekommande. Det går faktiskt att få tag på dubbla 3-pointare, från bland annat ett för många känt Tyskt företag som säljer det mesta för indianintresserade och annat löst folk t ex. trappers.

MATREDSKAP

"Then came the cakes followed by about six gallons of strong Coffee already sweetened with tin cups and pans to drink out of large chips or pieces of Bark Supplying the places of plates. on being ready the butcher knives were drawn and the eating commenced at the word given by the landlady..."-Osborne Russell

När man tagit en skön tupplur (kanske drömt om en juldag i bergen likt den ovan) och vaknar med ett sug efter frukost är det bara att ta fram plåtkittlarna och börja koka kaffet. Många tror att gjutjärnsvaror är det mest autentiska man kan frambringa, men jag tror att dess tunga vikt är anledningen till dess popularitet i historiska dokument.

"6	nests	sheet iron Kettles	185	1/2 g	0.28
4	"	Tin Kettles			7
6		Sheet Iron kettles	46		0.28
3		Tin kettles			2.25
3	doz	Tin cups			0.56

4 doz Assorted sizes Tin pans 2.5
Drayage of tin & sheet iron”
-Rocky Mountain Outfit 1837

Istället användes som sagt plåtkittlar. Dessa såg ut som plåtburkar med enkla järntrådshandtag. Både järn och kopparplåt användes. När kaffet är klart behöver man en mugg. Plåtmugg var var mans egendom och såldes i enorma mängder, men de var inte emalgerade. Denna rostskyddsmetod användes inte ens under inbördeskriget. Alltså det fanns ingen emalj på något. Gjutjärnsproblemet dyker även upp när man ska bryna till resterna av bisonköttet. Ett par gjutjärnpannor såldes i väst, men efterfrågan var så liten att de aldrig mer fick följa med handelskaravanen till rendezvous.

Plåtkittel

En plåtpanna eller ”tin pan” som den heter på utrikiska användes till ändamålet om man inte helt enkelt grillade. Samma sak gäller den modell av kaffepannor som man ser över näst intill varje brasa på dagens träffar, någon enstaka tros han följt med upp i bergen men gjorde ingen succé. Jag skriver ”tros” då bl.a. ”coffee boiler”- Robert Campbells Account 1832 inte säger tillräckligt. Jag gissar att ingen ansåg sig ha ett behov av ett extra kokkärl när de andra duger precis lika bra till ändamålet.

Tallrik, mugg, kniv och gaffel är dagens bestick, Miller skrev efter en måltid att ”...for instance, nothing in the shape of a fork must be used”. Ändå visar loggböcker mm. att bestick såldes, inte i några stora mängder men ändå. Samma sak gäller tallriken, några stycken såldes men bävermän gillade visst att slafsas i sig med plåtmugg och slaktarkniv som enda redskap.

LÄGERUTRUSTNING

”...large kettles supported over fires by "trois-pied" (three feet) and graced to overflowing with the best of meat; saddles and baggage scattered about; and to finish the description, fifty uncovered guns leaning against the fort or pen ready for use, at any moment.”-W. A. Ferris

Som upphängningsanordning till alla grytor och pannor användes för det mesta som ovan en vanlig tripod av

New Mexican Shewers

slanor, men en annan variant fanns att få tag i. Den heter

New Mexican Shower på eng. och skulle kunna översättas med stålstav med öra. Det är ett rakt fyrkantigt stålspett som är spetsig i ena ändan och har en ögla i andra. I öglan kan man sedan föra in ytterligare en shower och i den ytterligare en. Detta kan bilda antingen en tripod eller en uppsättning som bilden på föregående sida visar. När man sedan vill använda sin tinpan lägger man dem över elden och pannan över.

Jag antar att bilden över hur ett rendezvous såg ut börjar ta form i ditt huvud, men för säkerhets skull kommer här en beskrivning:

“At a certain time, when the hunt is over, or they have loaded their pack-animals, the trappers proceed to the "rendezvous," the locality of which has been previously agreed upon;

and here the traders and agents of the fur companies await them, with such assortment of goods as their hardy customers may require, including generally a fair supply of alcohol. The trappers drop in singly and in small bands, bringing their packs of beaver to this mountain market, not unfrequently to the value of a thousand dollars each, the produce of one hunt. The dissipation of the rendezvous, however, soon turns the trapper's pocket inside out. The goods brought by the traders, although of the most inferior quality, are sold at enormous prices.- Coffee, twenty and thirty shillings a pint-cup, which is the usual measure; tobacco fetches ten and fifteen shillings a plug; alcohol, from twenty to fifty shillings a pint; gunpowder, sixteen shillings a pint-cup; and all other articles at proportionally exorbitant prices."

-George Frederick Ruxton

Om man i denna bild lägger till packar med diverse innerhåll, tomma lådor med innerhåll och tillverkarens namn tryckt på, tomma whiskey och kruttunnor mm. är sanningen förhoppningsvis inte långt borta. Det var alltså detta skräp eller med finare ord, dessa tomma förpackningar som sedan (om behovet fanns) fick användas till förvaring av vatten och andra saker, men även som bord och stolar. Jag vill med detta säga att det inte finns några bevis för de fina stolar, små smarta campingbord, lyktor mm. som dyker upp idag. Vad skulle de använda det till och framför allt. Vart skulle de göra av det sen när det åter var dags att bättra på reumatismen!

Ett av problemen när man försöker återskapa något som inträffade för snart 200 år sedan är de behov vi idag har men som originalen inte hade. Ett av dessa behov är rent vatten. Vattnet i våra Svenska skogar är oftast på gränsen till odrickbart, våra förebilder var även om de kanske inte alltid ville, illa tvungna att häva i sig det vatten som förvisso oftast kom från någon klar fjällbäck. Vi cybermänniskor får alltså glatt bära med oss vårt vart vi nu än ska. I vad ska man då förvara vattnet, i en vattenflaska eller tunna? År 1836 tog Fontenelle, Fitzpatrick, & Co. med sig bl. a. "28 Iron Bound Canteen", men de flesta verkar inte haft något större behov. Detta kanske på grund av att de nästan ständigt tog sig fram längs vattendrag. När man sedan slog läger fick med stor sannolikhet en "kettle" användas som förvaring.

När frukosten är färdig behöver elden lite mera bränsle, till detta krävs tillhygge i form av en yxa. Yxorna som finns bevarade på Museum of the Fur Trade ser ut som dagens yxor, med skillnaden att de har raka handtag och inte de fina ergonomiska som dagens är bestyckade med. Det viktiga med bladet är att det har en platt baksida (så kallad "hammer poll") som kan användas som hammare vilket behövdes vid både lägerbygge och bäverjakt. Tomahawker verkar förövrigt inte ha använts av många andra än indianer.

Yxor

1/2 doz	Felling Axes	19
0 doz	Carpenters Hatchets	6
1/6 doz	Drawing knives	8.5
1/3 doz	Grubbing Hoes	14
0 doz	Hand Saw	13.5
1/2 doz	Spades	11.5"

-Rocky Mountain Outfit 1837

Några andra verktyg som var bra att ha med sig ut var tex.

en spade för att kunna lagra packning eller vid bearbetning av bäverdammen, fil för att vässa yxan eller avrosta fällan. Det blir mycket att bära, men dessa verktyg var förmodligen var nödvändiga för att kunna utföra det arbete en trapper faktiskt hade, att jaga bäver!

Tillgången till hästar gjorde också att de mycket sällan hade behov utav t.ex. ryggsäck. Visst,

många var tvungna att bära sin packning på ryggen när Svartfötterna tagit ens pollar. Eller som Zenas Leonard och hans gäng, deras hästar dog av svält och förgiftning eftersom de blivit födda på bark från fel träd (vinterföda). Detta var inget de förutsatte, så inga ryggsäckar fanns till hands när dagen för förflyttning kom. Man fick helt enkelt improvisera. Det resulterade förmodligen inte i de fina spån och näverkontar som en del idag använder. Här måste man alltså kompromissa. Ingen klarar av att varje gång man ska ut, improvisera ihop en ny packanordning som förmodligen blir allt annat än bekväm. Det blir om inte annat tidskrävande. Det är helt enkelt bättre att göra en bra bärmes och en rymlig säck med det som en riktig mountaineer hade tillgängligt. Men någonstans i det undermedvetna ska det finnas att det bara är just en kompromiss.

SMÅTT & GOTT

*“finger rings at five dollars per Gross.
Beads assorted at two fifty cents per pound
Vermillion at three dollars per pound”
-Articles of Agreement, 1826*

När pälsjägarna stod framför Rocky Mountain Fur Company's disk på ett rendezvous lockades han förmodligen till att inhandla diverse ”Foo-Fer-Aw” som de kanske egentligen inte behövde, precis som när vi besöker Ullared eller motsvarande. Men köpt är köpt och något bytesrätt var det nog aldrig tal om, med andra ord de fick glatt dra runt på skräpet och slänga iväg det om det var i vägen. En mängd sådana saker fanns att få tag i, om vi koncentrerar oss på det just en trapper själv ville ha och inte till byteshandel med indianerna begränsas visserligen utbudet men är ändå fullt tillräckigt.

Ända fram till för kanske 30 år sedan hade varenda man, liten som stor en fickkniv på sig vid alla tillfällen. Likadant var det under 1800:talet, det var så vanligt att enligt Rex Allen Norman i hans ”Gear of the Rocky Mountain Trapper 1820-1840” så är detta anledningen till att så knaphänta bevis finns. Fickkniven (pocket/pen knife) i början på 1800:talet är nästan identisk med de från tidigt 1900:tal.

De så vanliga dubbelfällknivarna med oftast ett mindre och ett större blad uppfanns först efter 1840 så de fick aldrig vara med i denna lek. Fällknivar med enkelt blad oftast från Spanien eller Frankrike var vanliga. De kunde ha säkring men lika gärna inte.

*“12 dz bright oval fire steels
1 dz boxes oval fire steels”
-U.M.O 1835*

Något som förenklade en trappers tillvaro väsentligt var smidiga elddon. Tändstickor var inte ens att tänka på, eldstål med ”chared cloth” (förkolnat bomullstyg) och något lämpligt tände var varje trappers ägodel. De eldstål som idag används även om de flesta tar fram tändaren eller tändsticksasken är utav C-format modell. Den fanns helt klart bland handelsmännens varor även om det inte var amerikansk standard. Det var däremot det O-formade eldstålet.

Det ser ut som en tillplattad kedjelänk och skickades bokstavligen talat tunnvis upp i bergen där de ibland såldes per pund. När man sedan inhandlade ett fick man flinta på köpet. Den satt inlindad med papper tillsammans med eldstålet.

En rolig tändanordning är en såkallade ”tinder tube”, vilket består av ett mässingsrör i vilket

**O-format eldstål, flinta
och fnöske**

man trätt en bomullslina överdragen med silke. Man antände sedan ena änden med hjälp av eldstålet, och när tändet sedan brann kunde man lugnt dra tillbaka de glödande delen in i röret där den kvävs.

Ett av de största problemen med att försöka återskapa Mountaineers är att kunna se förbi alla de myter som byggts upp kring dem och endast försöka se till "sanningen" (vilken det nu är).

"The elder of the company was tall gaunt man, with face browned by a twenty years exposure to the extreme climate of the mountains; his long black hair as yet scarcely tinged with gray, hung almost to his shoulders, but his cheeks and chin were cleanly shaved after the fashion of the mountain men.."-George Frederick Ruxton

En av dessa myter är de enorma skägg som bla. Remington målade redan 30 år efter rendezvoussystemets fall. Dessa skägg var helt omoderna i 1820 och 1830-talets USA och förmodligen mest i vägen. Modet var snarare små mustascher och kort skäggväxt vilket kom automatiskt efter ett tag i bergen. När det började bli för långt tog de helt enkelt och rakade sig med en rakkniv som fanns att köpa både på rendezvous och handelsoster. Likaså raktvål och små rakspeglar fanns tillgängliga.

Packwood-rakkniv

"...the mules, having quickly filled themselves, were lying round the spring, basking lazily in the sun; and myself, seated on a pack, and pipe in mouth, with rifle ready at my side, indolently enjoyed the rays which, reflected from the white rock on which I was lying..."

-George Frederick Ruxton

Det hade varit trevligt att se några av de rökare som närvarar på dagens träffar inhalera sin tobaksrök genom kritpipor istället för filtrerade pappersrör. Det var i alla fall så de gjorde då det begav sig. Vanliga släta med en liten gjuttapp under piphuvudet var standardmodellen. Den är idag svår att få tag i, istället får man välja bland allt från örnfötter till hövdingar som på något sätt beklär det vita kritskepnaden. En modell som ser ut precis som den tidigare nämna modellen går under det engelska handelsnamnet "tabern pipe". Om man köper den mindre modellen av denna och kortar ner skaftet en aning är man precis rätt ute. Pipan kan sedan förvaras i det förmodligen ända riktigt bevisade trapperhalsbandet, "Gage' de amore" detta var en hjärtformad skinnpung. Tobaken förvarades inne i pungen och pipan fästes oftast på framsidan.

Kritpipor

*"5 Kegs N.W. twist tobacco
6 Kegs 8 twist to pound tobacco
2 Kegs 2 twist to pound tobacco
1 Kegs 1 twist to pound tobacco
10 Kegs 6 twist to pound tobacco"*
-U.M.O 1835

I pipan röktes tobak i olika former, de vanligaste utformningarna var i fläta eller kaka och inte färdigmalen. Ett exempel är "first quality

Tobaksflätor

James River Tobacco at one dollar seventy five cents per pound”-Articles of Agreement, 1826. Tobaken förvarades sedan i en skinnpung eller liknande, då inte i den modell av pipväska som prärieindianerna något senare skulle börja använda i bred utsträckning. Nere i sydvästra delen av bergen levde en något egen trapper kultur. Tobaken förvarades där bl.a. i små förpackningar av råhud. Denna rullades sedan i ”corn husks” och kallades för ”cigarillos” som var den tidens cigaretter.

Var förvarades då sedan allt detta? Jo, i väskan han bar på sin sida eller i någon av sadelväskorna.

AVSLUTNING

“Some of us had laboured hard, encountered one danger only to be eclipsed by another. We had at times endured the most excruciating suffering from hunger and fatigue - living in constant communion with the terrors of a wilderness studded with savages and no less dangerous beasts of prey, for two long years, and now left destitute of every thing except an old greasy blanket, a rifle and a few loads of ammunition, some thousands of miles from our paternal homes. To reflect on our present situation was enough to fill every heart with all the horrors of remorse. In fact, we felt a disposition about this time to do that which would not have been right, had an opportunity afforded. When we first embarked in this business it was with the expectation that to ensure a fortune in the fur trade only required a little perseverance and industry. We were not told that we were to be constantly annoyed by the Indians, but that it only required the observance of a peaceful disposition on our part, to secure their friendship and even support. Some of the Indians with whom we had intercourse, it is true, had been of great advantage to us in our trapping expeditions; but then it would be of short duration, - for, if they would not render themselves obnoxious by their own treachery, our friendship with them would be sure to meet with an interruption through some ingenious artifice of a neighbouring jealous tribe.

Such had been the life we had led, and such the reward.”

-Zenas Leonard

KÄLLFÖRTECKNING

BÖCKER

DeVoto, Bernard. *Across the wide Missouri*. New York: Houghton Mifflin, 1947.

Ferris, Warren, Angus. *Life in the Rocky Mountains*.

<http://www.xmission.com/~drudy/mtman/html/ferris/index.html>

Hanson, Charles E. Jr. ”Trade Goods for Rendezvous.” *The book of buckskinning V*. William H. Scurlock. Texarkana, TX: Scurlock (Rebel) Publishing, 1989.

Hanson, James A., och Katherine J. Wilson. *The Mountain Man’s Scetch Book (volym 1&2)*. Canyon, TX: Fur Press, 1976.

Hanson, James A. *The Fur Trade Cutlery Sketchbook*. Crawford, NE: Fur Press, 1994.

Leonard, Zenas. *Adventures of a Mountain Man*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1978.

Ruxton, George F.

-*Life in the Far West*. Norman: University of Oklahoma Press, 1951.

-*Wild Life in the Rocky Mountains*. <http://www.xmission.com/~drudy/mtman/html/ruxton.html>

Norman, Rex A.

-*The 1837 Sketchbook of the Western Fur Trade*. Texarkana, TX: Scurlock Publishing, 1996.

-"Gear of the Rocky Mountain Trapper, 1820-1840." *The Book of Buckskinning VIII*. William H. Scurlock. Texarkana, TX: Scurlock Publishing, 1996

Ross, Alexander. *The Fur Hunters of the Far West*. Norman: University of Oklahoma Press, 1956.

Ross, Marvin. ed. *The West of Alfred Jacob Miller*. Norman: University of Oklahoma Press, 1951

Russel, Carl P. *Firearms, Traps & Tools of the Mountain Men*. 1967. NM. University of New Mexico Press, 1998.

Russell, Osborne. *Journal of a Trapper*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1965.

Townsend, John Kirk. *Narrative of a Journey Across the Rocky mountains to the Columbia River*. <http://www.xmission.com/~drudy/mtman/html/townsend.html>

Wislizenus, F.A. *A Journey to the Rocky mountains in the Year 1839*.

<http://www.xmission.com/~drudy/mtman/html/townsend.html>

LOGGBÖCKER

Articles of Agreement; Smith, Jackson & Sublette with Wm Ashley, July 18, 1826.

<http://www.xmission.com/~drudy/mtman/html/artagree.html>

Invoice of Mdse. sent to Upper Missouri Outfit by S. B. Diana, 1835.

<http://www.xmission.com/~drudy/mtman/html/diana.html>

Invoice of Goods furnished to Rocky Mountain Outfit, 1836.

<http://www.xmission.com/~drudy/mtman/html/rmo1836.html>

Invoice of Goods furnished to Rocky Mountain Outfit, 1837.

<http://www.xmission.com/~drudy/mtman/html/rmo1837.html>

BILDER

Samtliga bilder med undantag av John Wilson kniven som är min egen är tagna på Museum of the Fur Trade i Chardron, Nebraska. De är tagna av Sebastian Scheler den 14de Juli 2004. Stort tack till MFT för att de låter mig publicera detta.